

ABSTRAKTI

Outi Hupaniittu

Sähköinen provenienssi – missä se on?

Yhteystiedot: Outi Hupaniittu, kehittämispäällikkö, arkistolaitos, outi.hupaniittu@utu.fi.

Arkistolaitoksen sanaston mukaan ”provenienssilla tarkoittaa organisaatiota tai henkilöä, jonka toiminnassa asiakirjat on laadittu, kerätty ja/tai niitä on käytetty”. (”Provenienssi”, Arkistolaitoksen sanastowiki [<http://wiki.narc.fi/sanasto>]) Provenienssiperiaatteella puolestaan sanaston mukaan tarkoitetaan sitä, että ”eri arkistonmuodostajien arkistoja ei saa sekoittaa keskenään ja arkistonmuodostajan asiakirjoilleen antama järjestys on säilytettävä” (”Provenienssiperiaate”, Arkistolaitoksen sanastowiki [<http://wiki.narc.fi/sanasto>]) Jokaiselle arkistoalaa opiskelleelle tämä lienee perustavaakin perustavampi pohja aineiston jäsentämiselle, eräänlainen kyseenalaistamaton luonnonlaki: on olemassa arkistonmuodostaja, jolle muodostuu ehyt arkisto, jonka kokonaisuuteen ei saa kajota.

Tästä huolimatta on yhtä yleisesti tunnustettua, että sähköisissä järjestelmissä perinteinen provenienssi ei päde ainakaan samanlaisessa merkityksessä kuin paperimaailmassa. Arkistolaitoksen sanastossakin provenienssiperiaatteen määritelmää täydennetään huomiolla, että sähköisessä asianhallinnassa ”puhutaan usein provenienssin sijaan asiakirjatiedon kontekstista ja kontekstuaalisuudesta”. Sähköistä aineistoa hahmotetaan eri tavoin, mutta sanastoon päätyneet huomio kielii siitä, ettei sitä laadittaessa ole ollut yksiselitteisen selkeää, miten kontekstit ja kontekstuaalisuudet vertautuvat perinteisiin provenienssitulkintoihin.

Esitelmässä pohdin sitä, millaista on provenienssi sähköisessä toimintaympäristössä. Voiko perinteistä termiä käyttää, ja miten sen merkitykset muuttuvat aineiston muodon muuttuessa? Millaisia ovat määritelmässä mainitut kontekstuaalisuudet – ovatko ne provenienssin ulottuvuuksia vai jotain muuta?

Lähtökohtana esitelmälle on suomalainen julkishallinto, sen asiakirjahallintoa määrittävä normipohja ja sitä koskevat kehittämishankkeet, kuten kokonaisarkkitehtuurityö ja yhteisen tehtäväluokituksen suunnittelu. Kehittyvässä sähköisessä asianhallinnassa perinteisen staattisen arkistonmuodostajan ja arkiston sijaan korostuu joustavampi tehtävien ja/tai prosessien taso. Näin on etenkin silloin, kun saman tehtävän hoitaminen tapahtuu esimerkiksi yhdessä tietojärjestelmässä, mutta siihen osallistuu eri organisaatioita tai asian käsittely tapahtuu eri järjestelmissä käsittelyvaiheesta riippuen. Tällaisissa tapauksissa voi olla, ettei ole yhteistä tehtäväluokitusta, joka sitoisi aineistoa yhteen, joten käsitys kokonaisuudesta (ja kontekstuaalisuudesta/provenienssista) voi olla vaikeasti hahmotettavissa. Kehitys vie kokonaisuuksien hahmottamista kahteen suuntaan: toisaalta tehtävälähtöisyys ja pohdinnat tehtäväkokonaisuuksien varaan rakentuvista eAMSeista asianhallinnan ohjaamisessa

viittaavat asianhallinta-ajattelun organisaatiolähtöisyyden murtumiseen, mutta toisaalta kokonaisarkkitehtuurityö vie kehitystä kohti nykyistä suurempia kokonaisuuksia.

Aiheen käsittely lähtee teoreettiselta pohjalta. Kansainvälisessä arkistoteoreettisessa keskustelussa puhutaan rinnakkain useista erilaisista provenienseista: esille nousevat erilaiset vaihtoehdot: *functional*, *simultaneous*, *multiple* ja *parallel*. Arkistolaitoksen sanasto tuntee vain yhdentyyppisen, edellä esitellyn provenienssin, joten suomalaisessa keskustelussa sitä on totuttu jäsentämään yhtenä, erilaisia puolia sisältämättömänä käsitteenä. Miten provenienssin käsitteen problematisoiminen ja avaaminen eri kannoilta auttaisi hahmottamaan sähköisen asianhallinnan tuomia muutoksia? Missä suomalaisen julkishallinnon proveniessi on SÄHKEiden maailmassa? Onko sitä, vai onko sanastossa mainittu kontekstuaalisuus korvannut sen riittävällä tavalla?

Lähteet

- säädökset (mm. arkistolaki, tietohallintolaki, rekisterilainsäädäntö)
- arkistolaitoksen ja muiden viranomaisten antamat normit (mm. SÄHKE1 ja SÄHKE2) ja sanastot (mm. arkistolaitoksen sanastowiki [<http://wiki.narc.fi/sanasto>])
- proveniensiin liittyvää teoreettista kirjallisuutta (mm. Hurley, Scott, Sundqvist, Pearce-Moses, Duranti, Whitelaw)